

GLOBALIZACIJA I NJEN UTICAJ NA MEĐUNARODNI BIZNIS I MENADŽMENT

SAŽETAK: Ako bismo izabrali jedan pojam koji simbolizuje duh današnjeg vremena to bi bio pojam globalizacije. Riječ koja samo par decenija ranije gotovo da nije imala mjesto u akademskim redovima ili medijima, postala je nezaobilazna. „Globalisation“, „Mondalisation“, „Globalizacion“, „Globalisierung“ – riječ koja je došla gotovo niotkuda, danas kruži svuda, obilježavajući najmoćniju silu koja oblikuje život savremenog svijeta. Globalni poredak još jučer djelovao je tako daleko i tuđe kao da se zbiva u nekom drugom svijetu, kao da se dešava nekim drugim ljudima. Već danas on postaje nova sudbina, sila koja pokreće nevidljive konce našeg svakodnevnog života. Međunarodna ekonomija je danas neuporedivo više integrisana u odnose na ranije. Globalna ekonomska integracija je veća i kompleksnija nego ikada u dosadašnjoj svjetskoj historiji. Već više vijekova se u transportu i komunikacijama manifestira fenomen globalizacije. Upravo u ovom radu bit će govora o pojedinim segmentima globalizacije s akcentom na ekonomsku.

KLJUČNE RIJEČI: globalizacija, uzroci, posljedice

Uvod

Prije samo pola milenijuma društva su bila razdvojena kao oaze u pustinjama dok danas čine bezbrojnim nitima povezan „Svjetski sistem“. Globalni poredak još jučer djelovao je tako daleko i tuđe kao da se zbiva u nekom drugom svijetu, kao da se dešava nekim drugim ljudima. Već danas on postaje nova sudbina, sila koja pokreće nevidljive konce našeg svakodnevnog života.

Međunarodna ekonomija je danas neuporedivo više integrisana u odnosu na ranije. Globalna ekonomska integracija je veća i kompleksnija nego ikada u dosadašnjoj svjetskoj historiji. Već više vijekova se u transportu i komunikacijama manifestira fenomen globalizacije.

Globalizacija tržišta je novijeg datuma a radi se o savremenom procesu koji stvara nove pretpostavke za uspješno poslovanje u međunarodnim okvirima i po kome određene industrije i preduzeća svoju perspektivu rasta i razvoja vide jedino u svjetskim razmjerama.

Ekonomska globalizacija označava u prvom redu stvaranje i utvrđivanje pravila jedinstvenog svjetskog tržišta sa slobodnim protokom roba i kapitala preko državnih granica.

Globalizacija svjetskih finansijskih tržišta i rast značaja institucionalnih investitora na tržištima razvijenih zemalja, te korespondirajući proces rasta značaja investitora u zemljama u razvoju u kontekstu reformi sistema socijalnog osiguranja podrazumijevat će znatno širu osnovu za izbor i struktuiranje portfolija u odnosu na postojeće.

Povećana internacionalizacija već internacionalizovanog biznisa predstavlja globalno repozicioniranje već afirmisanih svjetskih kompanija i poznatih tvrtki.

Prve oblike globalizacije možemo zapaziti povezivanjem svjetova ekspanzijom velikih religija i civilizacija, vojnim osvajanjima i džinovskim carstvima, putevima svile i pomorskom trgovinom u starom vijeku.

Sljedeći talas globalizacije dolazi s periodom renesanse otkrićem novih svjetova i novih pomorskih puteva ali i Gutenbergovim otkrićem štamparske mašine.

Naredni talas globalizacije pokrenut je industrijskom revolucijom i kolonijalnom ekspanzijom koja karakteriše međunarodne odnose sve do početka Prvog svjetskog rata.

Savremeni talas globalizacije ima ubrzan ritam i u njemu dominira proces sve gušće povezanosti i međuzavisnosti. On je nastao pod uticajem ubrzane tehnološko-informatičke revolucije i usponom sve moćnijih transnacionalnih i nadnacionalnih ekonomskih sila i političkih institucija. Tehnološke su novine a posebno napredak u oblasti razmjene informacijama i u oblasti komunikacija, bez sumnje, igrale i igraju jednu od najznačajnijih uloga u nastanku i razvoju globalizacije.

Globalizacija finansijskog tržišta, prebacivanje ogromnih iznosa novca s jedne strane globusa na drugu stranu koje se odvijaju u djelićima jedne sekunde, organizacija transnacionalne proizvodnje i još mnogo toga bili bi nemogući bez ove tehnologije.

Pojam i definicija globalizacije

Termin globalizacija se još u kasnim osamdesetim godinama prošlog vijeka veoma rijetko koristio, kako u akademskoj literaturi tako i u svakodnevnom govoru. Termin je, kako kaže Entoni Gidens (Anthony Giddens), došao niotkuda da bi danas postao ključna tema u razmatranjima savremenih ekonomskih, političkih i inih zbivanja.

Priznata i važeća definicija pojma „globalizacija“ ne postoji ni u naučnoj, ni u javnoj debati o globalizaciji. Tako pojam globalnog obuhvata sve, skup svih različitih sredstava i uticaja u savremenim svjetskim odnosima na nivou planete Zemlje, pa čak i šire, bez obzira da li su ti uticaji korisni ili štetni za trajanje zajednice.

Globalizacija je rast i narastanje do svjetskih razmjera. Globalizacija je pojam koji koristimo da bismo opisali promjene u društvima, kulturi i svjetskoj ekonomiji koje dovode do dramatičnog porasta međunarodne razmjene (u trgovini, kulturi, ljudima, idejama i sl.). Globalizacija se često posmatra isključivo s gledišta ekonomije i tada se u prvi plan stavlja njen

učinak na liberalizaciju trgovine odnosno razvoj „slobodne trgovine“. Uprkos tome, globalizacija obuhvata mnogo šire aspekte društva.

Globalizacijom se naziva treća faza procesa internacionalizacije u svjetskoj privredi (OECD 1992).

U prvoj fazi, od Drugog svjetskog rata do kraja šezdesetih godina, glavnu ulogu je odigrala svjetska trgovina, a stepen internacionalizacije se mjerio udjelom u svjetskom izvozu. Osim toga može se reći da postoji još pokušaja definisanja pojma globalizacija:

- Po Elmaru Altvateru (Altvater) „[P]roces prevazilaženja istorijski nastalih granica. Ona je, dakle, sinonim za eroziju (ne za nestajanje) suvereniteta nacionalnih država i predstavlja 'odvajanje' tržišne ekonomije od moralnih pravila i institucionaliziranih veza društva...“
- Međunarodni monetarni fond MMF definiše globalizaciju kao „stalno rastuću ekonomsku međuzavisnost država kroz povećanje obima međudržavnog prometa dobara i usluga, slobodnijeg protoka kapitala, i sve bržeg i šireg rasprostiranja novih tehnologija.“
- Svjetska banka definiše globalizaciju kao „slobodu i mogućnost pojedinaca i korporacija da uspostave međunarodne poslove s licima iz drugih zemalja.“
- Šuman Martin (Schumann) globalizaciju definiše kao „pokretanje snaga svjetskog tržišta i ekonomsko slabljenje država...“
- Dok Ulrich Mencil (Ulrich Menzel) vidi kao „kvantitativno i kvalitativno intenziviranje prekograničnih transakcija i istovremeno prostorno proširivanje tih transakcija...“
- Klaić (1978) o globalizaciji kaže: „Osnovno obilježje sadašnjeg društvenog života i stanja zemalja je prisustvo međuzavisnosti. Međuzavisnost i globalna rasprostranjenost na širokom prostoru poznata je kao globalizacija.“
- Dok je za Berberovića (1996: 1) „globalizacija [...] naziv za pretvaranje svijeta u jedinstven prostor“.

Ekonomska dimenzija ima bez sumnje veliko značenje i ona je jedan od važnih uzroka i pokretača procesa globalizacije i u drugim oblastima. Pri tome se ni u kom slučaju ne smije zaboraviti da globalizacija obuhvata mnogo više od rastuće integracije svjetske ekonomije i da se zbog toga ne smije ograničiti na ekonomske procese, što se često dešava.

Uslovno rečeno, ekonomska globalizacija i transnacionalne ekonomske sile smanjuju ekonomski suverenitet u značajnom obimu. I pored toga, stepen globalizacije i posljedice ekonomske globalizacije na nacionalne države se preuveličavaju. Ovo posebno, kad se zna da

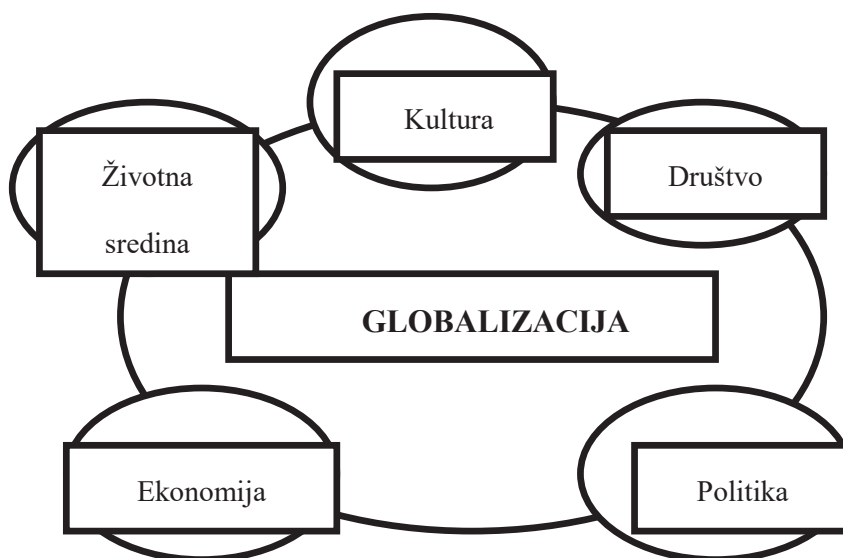
početak 21. vijeka još uvijek karakteriše svijet u kojem dominantnu ulogu imaju nacionalne države. Nije ni lako ni jednostavno procijeniti implikacije globalizacije države.

Iako se ekonomska uloga države smanjila u značajnim oblastima, ona se proširila u drugom pogledu, te je zbog toga nerealno zaključiti da je uloga države postala suvišna. Upravo je obrnuto, jer je situacija višestruka, a uticaj globalne ekonomije na pojedine države je veoma neujednačen tako da i njen uticaj varira od oblasti do oblasti.

Naprimjer, finansije su mnogo više globalizirane nego usluge i industrija. Jasni pokazatelji globalizacije su podaci da se od 1950 do 1997. godine svjetska trgovina povećala za 20 puta, a od 1990. do 2000. godine se povećala za duplo, što je nevjerovatan porast u tako kratko vrijeme. Najveći problem globalizacije se ogleda u obogaćivanju bogatih i osiromašnju siromašnih.

Dimenzija globalizacije

Pri pravljenju razlike između pet dimenzija globalizacije (kao što je prikazano na slici 1.) važno je napomenuti da se te dimenzije ne mogu sasvim striktno odvojiti jedna od druge. Tako se, naprimjer, globalni problem zaštite okoline ne može posmatrati odvojeno od dimenzije „ekonomija“ niti od dimenzije „politika“. Ta povezanost, ne samo između aktera nego i između područja, jedna je od specifičnosti globalizacije.

Slika 1. Dimenzije globalizacije

Različite dimenzije prave presjeke različitih veličina s „globalizacijom“. Veoma je bitno da se utvrdi šta sve spada u globalizaciju i da ekonomski procesi nisu jedini, iako

ekonomska globalizacija predstavlja uzrok za globalizaciju, ili da baš sve nije u tolikoj mjeri određeno globalizacijom.

1.1. Ekonomska dimenzija

Primjere za različite dimenzije globalizacije možemo bez poteškoća pronaći u dnevnim novinama, s tim da ekonomska dimenzija uglavnom stoji u prvom planu (ogroman porast trgovine, direktno investiranje, globalizacija finansijskog tržišta, transnacionalna, integrirana proizvodnja, transnacionalne korporacije, konkurencija za sjedište preduzeća u državama i regijama, kraj nacionalnih ekonomija).

Često se naglašava da se ti procesi pogrešno označavaju kao globalizacija, jer se u suštini radi o ekonomskoj povezanosti Sjeverne Amerike, Evrope i jugoistočne Azije, odnosno Japana – sve je ograničeno na tzv. trijadu. S tim u vezi se u diskusiju o globalizaciji uvodi i pojam tzv. trijadizacije.

1.2. Dimenzija okoline

Globalni problemi kao što su zagrijavanje Zemljine atmosfere, ozonske rupe, uništavanje tropskih šuma najslikovitije predstavljaju globalizaciju, jer se ovdje nedvosmisleno radi o globalnim problemima koji se moraju rješavati globalno. Uprkos tome, čak i u području zaštite okoline postoje regionalni i lokalni problemi – zagađenje rijeka.

Međusobna prostorna i vremenska zavisnost očituje se i u sljedećem primjeru: sudbina i budući opstanak udaljenih malih ostrvskih država koje su se priključile organizaciji AOSIS zavisi o ponašanju svih nas, a posebno o ponašanju ljudi u visokorazvijenim industrijskim državama. Stalnim porastom nivoa mora, što je velikim dijelom prouzročeno nemarnim ponašanjem ljudi, tim državama prijete uništenje potopom. Zato nije čudno da je tom problemu bila posvećena prva u redu Svjetskih konferencija održanih devedesetih godina, Konferencija u Riju 1992. godine.

1.3. Društvena dimenzija globalizacije

Svijet postaje „globalno selo“, nova vrsta komunikacije (chat, e-mail) omogućuju stvaranje „društva“ na daljinu. Ovakva druženja stoje rame uz rame s tradicionalnim druženjem unutar porodice ili s komšijama, ali ona ne predstavljaju zamjenu za ovu tradicionalnu vrstu druženja.

1.4. Kulturalna dimenzija

Produkcije iz Hollywooda mogu se vidjeti širom svijeta, prisutna je „amerikanizacija“ kulture, ali zbog toga ne nestaju lokalne i regionalne kulture. Upravo suprotno, osvješćivanje ovih lokalnih i regionalnih kultura i njihovo prezentiranje spada u prateće pojave globalizacije.

1.5. Politička dimenzija globalizacije

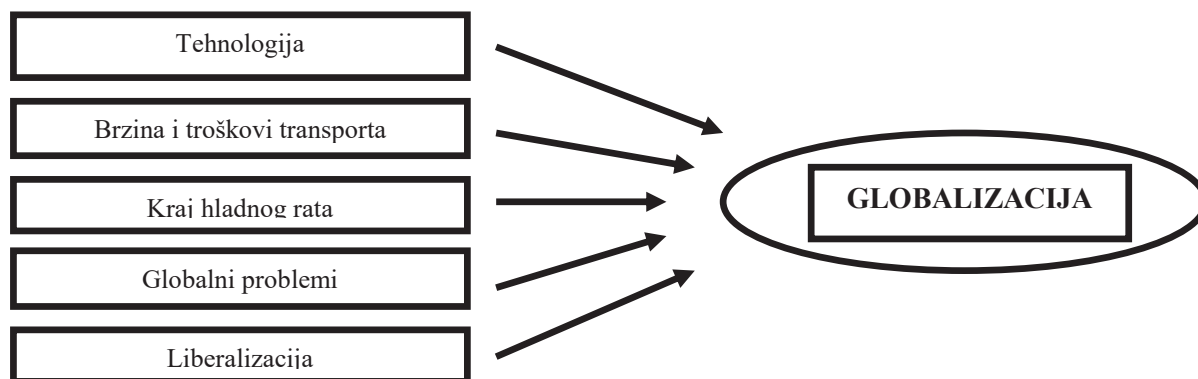
Politika se mora boriti s velikim problemima. Globalizacija i takmičenje za pridobijanje sjedišta vodećih kompanija ograničavaju prostor za djelovanje nacionalnih politika, jer se mnogi problemi sada mogu rješavati samo na internacionalnom nivou, tj. globalno. Moraju se pronaći nove političke forme i arene. Evropske integracije se obilježavaju kao jedan od najuspješnijih odgovora na izazove koje sa sobom donosi globalizacija.

Politika koja je i dalje organizovana teritorijalno, u sklopu nacionalnih država, povlači se pred porastom internacionalno, tj. globalno organizovane ekonomije. Slom socijalističkih sistema i prelazak na kapitalizam u velikoj se mjeri dogodio upravo zbog toga. Ali globalizacija nije kriva za sve ono što joj se stavlja na teret. Veoma često političari taj pojam koriste kao krivca za sve ili kao oružje u svakoj situaciji.

Uzroci i posljedice globalizacije

1.6. Uzroci globalizacije

Kompleksni fenomeni mogu se objasniti samo multikauzalno. To je jedina stvar oko koje se slažu svi koji na ovaj ili onaj način učestvuju u debati o globalizaciji, sve ostalo je veoma kontraverzno. U zavisnosti od toga kakvo se razumijevanje globalizacije zastupa, spominju se različiti uzroci nastanka globalizacije. Na sljedećoj slici su imenovani najčešće spominjani uzroci globalizacije, ali to svakako nisu svi uzroci.

Slika 2. Uzroci globalizacije

Tehnološke su novine, a posebno napredak u području razmjene informacija i u području komunikacija, bez sumnje, igrale i igraju jednu od najznačajnijih uloga u nastanku i razvoju globalizacije.

Internet s više aspekata predstavlja oznaku globalizacije. Globalizacija finansijskog tržišta, prebacivanje velikih suma novca s jedne strane globusa na drugu u djelićima jedne sekunde i još mnogo toga, bilo bi nemoguće bez ove tehnologije.

Enormni porast trgovine kao bitan element ekonomske globalizacije ima za posljedicu rapidno smanjenje troškova transporta i njegovo ubrzanje. Ovo posebno vrijedi za uslužni sektor: proizvodi kao što su *software* i baze podataka šalju se u vremenu mjerenom sekundama s jednog na drugi kraj svijeta.

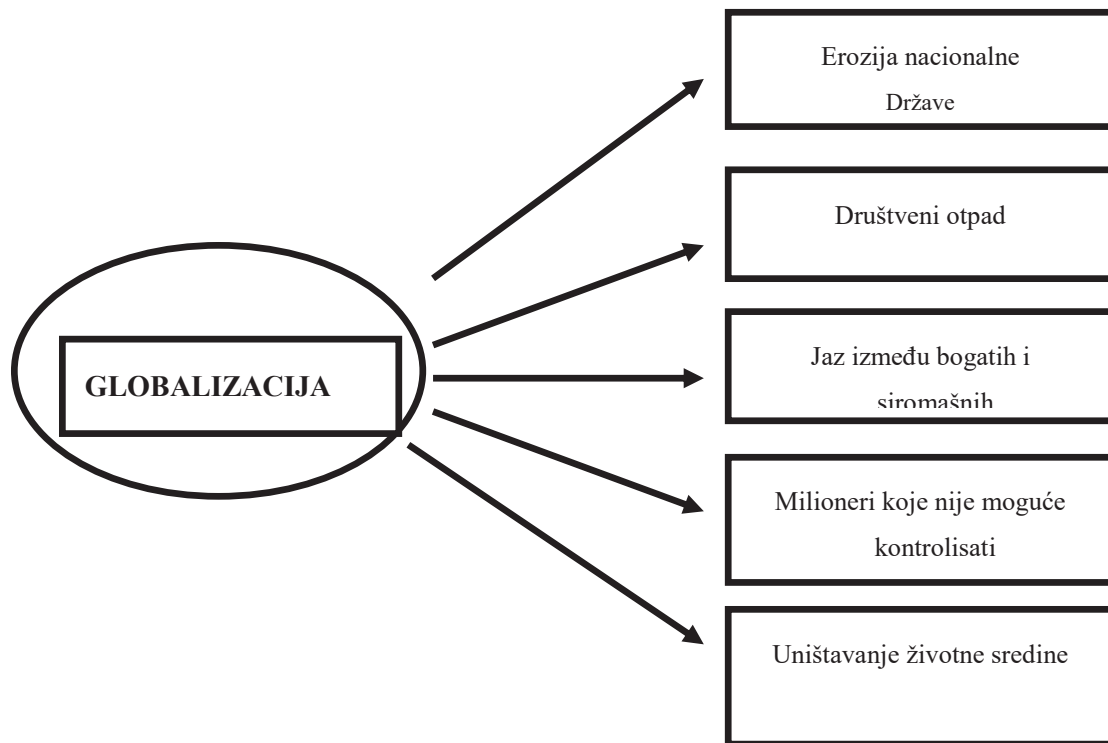
Kraj hladnog rata često se imenuje kao jedan od uzroka globalizacije. Za vrijeme trajanja konflikta Istok – Zapad svijet je bio podijeljen, što je značilo manje saradnje između država, ali padom ove granice – padom tzv. čelične zavjese 1989/90. kontakt i saradnja među državama su se intenzivirali. Bivše države „istočnog bloka“ otvorile su se i izašle na svjetsko tržište. Sve više država se odlučuje za demokratiju i tržišnu ekonomiju, što onda predstavlja vodeće principe njihova daljnjeg razvoja.

Jednu od veoma važnih uloga – prije svega za razvoj svijesti – odigrali su globalni problemi. Globalni problemi zahtijevaju globalnu politiku i globalnu svijest. Međunarodne organizacije poput Greenpeacea ili Amnesty Internationala, koje se bave problematikom kao što su zaštita okoline i ljudska prava, su tzv. *Global Players*.

Kritičari globalizacije ukazuju na to da se više ne radi o prisilnom procesu, već da je globalizacija posljedica politike deregulisanja pod vodstvom SAD-a nakon drugog svjetskog rata. Bez liberalizacije svjetske trgovine u okvirima Svjetske trgovinske organizacije (WTO-a), ovakav razvoj ne bi bio moguć.

1.7. Posljedice globalizacije

U javnoj debati o globalizaciji jedna od tema je i rasprava o posljedicama globalizacije tokom koje se koriste neke od riječi spomenutih u dolje predstavljenom dijagramu. Dijagram, svakako, ne obuhvata sve pojmove koji se dovode u vezu s posljedicama globalizacije.

Slika 3. Posljedice globalizacije

U procjeni stvarnih efekata globalizacije treba najprije imati u vidu činjenicu da ne postoji saglasnost o tome da li je riječ o novom fenomenu ili samo dijelu opšteg procesa integracije. Došlo je do formiranja globalnog tržišta i do formiranja svijesti o sve većoj međuzavisnosti i njom izazvane kompresije prostora i vremena kao i do rasprostiranja identičnih formi organizacije života na gotovo cjelokupnom socijalnom prostoru svijeta.

Najznačajnija karakteristika globalizacije, ipak, je širenje demokratije. Nekadašnje veoma čvrste teritorijalne granice, granice državne moći ili granice među narodima koji žive u dvije različite države postaju propusne. Iza sintagme erozija nacionalne države skriva se i veoma napredan projekat Evropske unije. U Evropskoj uniji su države prenijele svoje nadležnosti na nadnacionalne organizacije, pa su čak napravile i monetarnu uniju.

Uništavanje okoline postojalo je kao i nepravedna raspodjela i prije globalizacije, ali je globalizacija zaoštrila ove probleme. S druge strane, globalizacija stvara i preduslove da se za globalne probleme na globalnom nivou pronađe odgovarajuće rješenje.

Povećavanje konkurentne sposobnosti na globalnoj berzovnoj poziciji socijalnih usluga, a time i snižavanje doprinosa na plaće, procjenjuje se s ekonomskog nivoa kao puka potreba, dok sindikati istovremeno upozoravaju da potiče proces stvaranja „društvenog otpada“. Činjenica je da radnici u Indiji zarađuju manje nego u Evropi i da će to u nekoj doglednoj budućnosti i ostati tako. Međutim, to preduzećima daje dovoljno prostora da prijete

preseljenjem svojih fabrika u zemlje „jeftine radne snage“. Ipak, ova, na prvi pogled sasvim jasna logika ima i drugu stranu medalje – odluka o sjedištu firme i proizvodnih tvornica ne donosi se samo na osnovu podataka o jeftinoj radnoj snazi.

Veliku ulogu pri tome igraju i drugi faktori, kao što su prisutnost i blizina tržišta na koje će se plasirati robe ili nivo obrazovanja radnika.

Globalizacija ne znači samo da se sve može svugdje bez problema proizvoditi. Globalizacija se može instrumentalizirati kao argument protiv prijetnji o preseljenju proizvodnje u zemlje „jeftine radne snage“.

Uticaj globalizacije na međunarodni biznis i menadžment

Nova poslovna perspektiva se otvara relativiziranjem nacionalnih granica u tržišnom i poslovnom smislu. Podjela na lokalna, nacionalna, regionalna i međunarodna tržišta postaje sve manje relevantna za međunarodni biznis i menadžment. Nijedno tržište ne može da se razvija izolovano i u vakumu. Svijet sve više postaje jedinstveno i dostupno tržište za svako aktivno, konkurentski profilisano i superiorno preduzeće.

Naime, možemo reći da globalizacija predstavlja logičnu i realnu posljedicu dostignutog nivoa razvoja, a pogotovo nivoa svjetskog izvoza i uvoza. Dolazi do slobodnog kretanja kapitala, rada, ideja i informacija u svjetskim razmjerama. Nadmoć poslovnih i razvojnih poluga (tehnologije, kapitala, menadžmenta i marketinga) nad državnom regulativom pojedinih zemalja predstavlja svojevrsni interes globalnog biznisa.

1.8. Globalni tehnološki pritisak

Sedamdesetih godina prošlog vijeka američke su kompanije još uvijek relativno lako konkurisale u svijetu. Zemlja je imala najbolju tehnologiju i najbolje rukovodeće snage, kao i poznato ime. Danas postoje mnoge nove tehnologije kod konkurenata u Evropi, Japanu, pa i u manje razvijenim zemljama. Povećava se broj privrednih sektora i industrijskih grana, kao i proizvodnih kapaciteta koji moraju biti projektovani na podlozi potencijala svjetskog tržišta, kako bi se ostvarila ekonomska opravdanost i prihvatljiva konkurentnost.

Proizvodnja brodova, čelika, aviona, automobila, televizora, robota, kompjutera i drugih elektro uređaja, kao i proizvodnja visoke tehnologije, iza kojih stoje velika ulaganja u istraživanja, razvoj i proizvodnju, moraju da računaju na primjenu globalnih poslovnih strategija.

Proizvodnja za potrebe svjetskog tržišta postaje jedino ekonomski logična. I određeni proizvodi široke potrošnje i niže vrijednosti zahvaljujući izmjenama u načinu proizvodnje i

tržišnim strategijama, dobijaju status globalnih zajedno sa svojim proizvođačima. Nove tehnologije i proizvodne inovacije doživljavaju sve bržu difuziju i afirmaciju u međunarodnim razmjerima. Životni ciklus proizvoda i tehnologije rapidno se skraćuje. Dolazi do skraćivanja vremena zaostajanja imitacija za inovacijama. Očito da savremeni razvoj proizvodno-tehničkog faktora, značajnim dijelom doprinosi ukupnom procesu globalizacije poslovnih aktivnosti.

1.9. Korporativno reagovanje na globalizaciju

Logično je da su multinacionalne i transnacionalne korporacije prve počele da slijede i uvažavaju proces globalizacije tržišta. Njihovo poslovno razmišljanje u nadnacionalnim i supranacionalnim razmjerama najbliže je globalnom načinu razmišljanja. Reagovanje na globalizaciju se dosta razlikuje, prevashodno zbog prirode proizvoda i tehnologije.

Ilustrativna su istraživanja Frederika Gluka (Fredicka Gluck): „Konvergentnost nivoa dohotka i standardizacija ukusa su vodili globalizaciji proizvodnje odjeće, u avionskoj industriji su to bili zahtjevi velikih ulaganja u istraživanje i razvoj, u elektronici, potreba za ekonomijom obima i efektima od krive iskustva.“

Najrentabilniji konkurent postaje onaj koji iskoristi prednosti globalnog tržišta i cijeli svoj poslovni sistem projektuje u skladu s tim. Kada se definiše globalni karakter posla, traži se tehnologija širom svijeta koja će biti podobna za najveći broj tržišta.

Kada se oblikuje proizvod, ide se za tim da on bude prihvatljiv u maksimalnom broju zemalja *Katepillar (Catepillar)*, da stigne do maksimalnog broja različitih tržišnih segmenata *Tojota (Toyota)*, ili da bude lako prilagodljiv za različita tržišta *Erikson (Erikson-telekomunikacijska oprema)*.

1.10. Globalna strategijska opredjeljenja

Svjetsko tržište daje nove šanse i nove izazove svim aktivnim učesnicima na njemu. U uslovima globalizacije postaju kritična prava strategijska opredjeljenja. Profesionalizacija i kvalitet međunarodno orijentisanog menadžmenta postaju opredjeljujući u pronalaženju tih strategijskih opredjeljenja. Pesimizam će zadesiti one privrede i privredne subjekte koji se budu orijentisali samo na sigurna i familijarna tržišta, one subjekte koji se orijentišu na pasivan pristup u međunarodnom poslovanju i koji se opredijele da idu linijom manjeg otpora.

U procesu globalizacije pobjeđuju preduzeća koja razvijaju bolji menadžment i praktikuju bolji marketing.

1.10.1. Globalni strategijski odgovori

Uspješne strategije međunarodnog biznisa i menadžmenta u periodu intenziviranja procesa globalizacije će biti obilježene kombinacijom dolje navedenih trendova:

- **Strategijsko partnerstvo:** Pod pritiskom opšteg globalizma, kao poslovne filozofije, mnoge firme će ulaziti u razne forme nadsacionalnih alijansi s kooperantima, dobavljačima, distributerima, kupcima, pa i konkurentima. Strategijsko partnerstvo će ići mnogo dalje od koncepcije zajedničkog ulaganja.

- **Oštra cjenovna konkurencija:** Novi i sve oštiji zahtjevi globalne konkurentnosti će uticati na to da će firme sve više napuštati koncepciju punih troškova pri određivanju svojih cijena i ispoljavati veliku fleksibilnost u politici cijena. Strategija penetracijskih cijena će biti sve prisutnija radi osvajanja masovnog tržišta, značajnog tržišnog učešća i profita na dugi rok.

- **Fokusiranje tržišta Trijade:** Konkurencija unutar tržišta Trijade (SAD s Kanadom, Evropa, Japan s NIZ) će biti oštija i dinamičnija nego u ostalim dijelovima svijeta.

- **Korištenje svjetskih resursa:** Globalizacija ima mnogo šire poslovne efekte od čisto tržišnih i marketinških. U funkciji opšte konkurentnosti i konkurentnosti cijena, sve će se više govoriti o globalnoj podjeli proizvodnje, globalnom snabdijevanju i globalnim finansijama. Sirovine, radna snaga, tehnologija i kapital će se sve više kombinovati i koristiti u svjetskim razmjerama.

- **Afirmacija usluga:** Globalizacija industrijskih grana i globalna afirmacija proizvoda značajno mijenjaju i poziciju sektora usluga. Usluge već sada učestvuju s 30 % u svjetskoj trgovini.

- **Pronalaženje tržišnih niša:** Za ostvarivanje globalne konkurentnosti nije nužno da preduzeće bude veliko. Preduzeća male i srednje veličine, procesom globalizacije, također, dobijaju svoju šansu. Njihova strategija će uglavnom biti usmjerena na pronalaženje tržišnih niša i kreiranje strategijskog partnerstva.

- **Isticanje kvaliteta:** Kvalitet proizvoda i usluga se mora kontinuirano unapređivati, ukoliko se želi efikasno parirati konkurentskim odnosima na tržištu. Savremeni potrošači teže što većim mogućnostima izbora.

- **Preventivno kreiranje globalnih proizvoda:** Radi se o potrebi prethodnog planiranja mogućih modifikacija, kako bi se izbjegli naknadni troškovi. Sve uočene specifičnosti i očekivane razlike se maksimalno uvažavaju pri projektovanju i dizajniranju totalnog koncepta proizvoda, tako da se moguće modifikacije nakon lansiranja proizvoda svedu na što manju mjeru.

Zaključak

Globalizacija je i među najneupućenijima prestala biti fenomen koji se dešava negdje „vani“ i nekome drugom. To je proces koji se odvija upravo „ovdje“ i koji snažno utiče na intimni i lični aspekt života svakoga od nas.

Globalizacija je pojam koji koristimo da bismo opisali promjene u društvima, kulturi i svjetskoj ekonomiji koje dovode do dramatičnog porasta međunarodne razmjene (u trgovini, kulturi, ljudima, idejama i sl.). Globalizacija se često posmatra isključivo s gledišta ekonomije i tada se u prvi plan stavlja njen učinak na liberalizaciju trgovine tj. razvoj „slobodne trgovine“. Enormni porast trgovine kao bitan element ekonomske globalizacije ima za posljedicu rapidno smanjenje troškova transporta i ubrzanje istog. Ovo posebno važi za uslužni sektor: proizvodi kao što su *software* i baze podataka šalju se u rekordnom vremenu mjenom sekundama s jednog na drugi kraj svijeta.

Pored ubrzanog tehničko-tehnološkog razvoja kraj hladnog rata se često imenuje kao jedan od uzroka globalizacije. Tokom trajanja konflikta Istok – Zapad svijet je bio podijeljen, padom ove granice – padom tzv. čelične zavjese 1989/90. kontakt i saradnja među državama su se intenzivirali. Bivše države „istočnog bloka“ otvorile su se i izašle na svjetsko tržište. Sve više država se odlučuje za demokratiju i tržišnu ekonomiju, što onda predstavlja vodeće principe njihovog daljeg razvoja.

Dilema koja se ističe kao ključna u raspravama i razmatranjima fenomena globalizacije glasi: Da li globalizacija dovodi do povećavanja nejednakosti država u cijelom svijetu ili, suprotno tome, ona upravo doprinosi smanjivanju nejednakosti među državama u njihovom ekonomskom razvoju? I dok se na jednom polu nalaze oni koji ovaj proces smatraju poželjnim i korisnim zbog jačanja konkurencije, stvaranja preduslova za kreiranje zdravijeg tržišta i mogućeg smanjenja jaza između bogatih i siromašnih zemalja, na drugom kraju nalaze se oni koji smatraju da globalizacija produbljuje nejednakosti i dovodi do permanentne periferizacije siromašnijeg dijela naše planete.

Pored pitanja ekonomske nejednakosti država u svijetu, globalizacija nosi i druge izazove i dileme. Potreba da se stvore uslovi za brži privredni razvoj, potreba za očuvanjem životne sredine i društvene stabilnosti, efikasno međunarodno održavanje mira, sužavanje tehnološkog i socijalnog jaza između bogatih i siromašnih, uloga i uticaj multinacionalnih korporacija u modernom svijetu, obezbjeđenje viših zdravstvenih standarda, zajedničko shvatanje ljudskih prava i očuvanje kulturnog identiteta u sve homogenizovanijem svijetu, samo su neke od tema koje prate rasprave o procesu globalizacije.

Značaj ovog procesa doveo je do oštre polarizacije na pobornike i kritičare globalizacije. Pobornici globalizaciju vide kao jedan nov proces, koji se može mjeriti prodorom interneta; oni smatraju da je to jedina ideologija koju treba propovijedati te da ona predstavlja trijumf tržišta. Kritičari smatraju da globalizacija nije sasvim nov proces, da on postoji vijekovima, stalno napredujući uz povremeno veliko nazadovanje. Smatraju da svaka zemlja, a ne samo Amerika, u praksi gleda na tržište kao na sredstvo, a ne ideologiju, koje je na domaćem terenu prilagođeno sistemu raspodjele zarada i moralnih vrijednosti određenih lokalnim društvenim normama. Kritičari se dijele na one iz bogatih zemalja koji se plaše posljedica globalizacije po njih same, i na one koji globalizaciju napadaju zbog toga što ih, ponekad s dobrim razlogom, mimoilazi.

LITERATURA

- Berberović, L. (1996). *Globalizacija ili diktiranje budućnosti*. Svjetlost, Sarajevo.
- Klaić, B. (1978). *Rječnik stranih riječi: tuđice i posuđenice*. Nakladni zavod MH.
- Rakita, B. (2006). *Međunarodni biznis i menadžment*. Beograd: Čuruga Print.
- Pečujčić, M. (s.d). *Globalizacija-dva lika sveta*. Nepublikovano predavanje. Pravni fakultetu u Beogradu (Internet 27. 04. 2022.)
- www.dadalos.org (Internet 27. 04. 2022.)
- www.ius.bg.ac.yu (Internet 27. 04. 2022.)
- www.wikipedia.org (Internet 27. 04. 2022.)

Idriz Ćosic, Ph. D.

Internacionalni Univerzitet Brčko distrikt BiH

e-mail: cosic.idriz@gmail.com

GLOBALIZATION AND ITS IMPACT ON INTERNATIONAL BUSINESS AND MANAGEMENT

Summary

If we were to choose one term that symbolizes the spirit of today, it would be the term globalization. A word that only a few decades earlier had almost no place in academic ranks or meii, has become unavoidable. „Globalization“, „Mondalization“, „Globalization“, „Globalization“ - a word that came from almost nowhere, is circulating everywhere today, marking the most powerful force that shapes the life of the modern world. Even yesterday, the global order seemed so far away and alien as if it were happening in another world, as if it were happening to some other people. Already today it is becoming a new destiny, a force that moves the invisible threads of our everyday life.

Today, international economics is incomparably more integrated than before. Global economic integration is greater and more complex than ever before in world history. The phenomenon of globalization has been manifested in transport and communications for centuries.

It is in this paper that we will talk about certain segments of globalization with an emphasis on economic.

Keywords: globalization, causes, consequences